

interrogation of two or more previously interrogated persons in conditions of epidemic, pandemic and martial law in fraud proceedings. It is noted that criminals who, adapting to the conditions of special legal regimes, find new ways of committing criminal offenses. Medicines, respirator masks, artificial respiration devices, household items, etc. became the subject of fraudulent operations under the conditions of the pandemic. During martial law, generators and other energy equipment, as well as things necessary for service in war zones, became the object of encroachment. The level of fraudulent activities related to embezzlement of humanitarian aid has become critical.

The author emphasizes the importance of implementing the functions of criminal justice in the conditions of special legal regimes, due to interrogation, simultaneous interrogation of two or more previously interrogated persons and presentation for identification in a remote mode.

The disadvantages of remote pre-trial investigation are emphasized, in particular, it is necessary to more clearly regulate procedural issues regarding the use of technical means, the legal status of persons and specialists who ensure the quality of communication, etc. During such proceedings, in order to avoid abuses and ambiguous interpretation by the specified participants in the process, it is necessary for the legislator to explain: «what other reasons are considered sufficient for the use of a video conference», «when the image and sound quality is adequate», «when information security regarding the conduct of a video conference is considered respected». Measures to ensure the stability of communication channels and technical protection of such information at the state level are very necessary.

Keywords: *fraud, interrogation, presentation for identification, video conference, remote investigation institute, investigative (search) actions, pandemic, epidemic, special legal regimes, martial law, prosecutor's supervision, judicial control.*

УДК [343.988:341.3:321.21] (477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-218-223

Вікторія ПИЛИП ©

кандидат юридичних наук

(Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна)

УЧАСТЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ДОКУМЕНТУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Упродовж воєнного стану вагому роль у життєдіяльності українського суспільства стали відігравати інститути громадянського суспільства. Вони взяли на себе не тільки функцію соціальної та психологічної підтримки населення, але й зайняли активну позицію в аспектах документування збройної агресії російської федерації. Досить активно останні документують воєнні злочини, що раніше вже були предметом дослідження багатьох науковців, однак поза увагою залишилися саме особливості участі в цьому процесі інститутів громадянського суспільства. Виходячи з вагомості актуальності проблематики, пов'язаної з документуванням воєнних злочинів, у статті розкрито особливості та можливості участі інститутів громадянського суспільства у цьому напрямі діяльності. Наголошено на важливості дотримання під час документування цієї категорії кримінальних правопорушень положень чинного законодавства України. Сформульовано окремі практичні рекомендації, яких слід дотримуватися під час провадження такої діяльності.

Ключові слова: громадянське суспільство, воєнний злочин, засада, взаємодія, документування, досудове розслідування, потерпілий, громадська організація.

Постановка проблеми. Упродовж дії в Україні воєнного стану значною мірою змінилися напрями та форми діяльності інститутів громадянського суспільства, розширився спектр органів, установ, організацій, із якими останні вступають у взаємодію. Наразі відзначається досить висока активність медіа, громадських організацій навіть у діяльності, пов'язаній із протидією злочинності. Наприклад, після отримання численних повідомлень про те, що українських дітей вивезено до країни-агресора, громадські організації, що займаються розшуком безвісно зниклих дітей, почали спрямовувати свої зусилля на встановлення місцезнаходження останніх. Наразі

© В. Пилип, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6483-0749>

victoria.pylyp@ukr.net

Усеукраїнська громадська організація «Магнолія», яка вже тривалий час займається таким видом діяльності, навіть розширила свій спектр діяльності. Тепер серед вирішуваних останньою завдань: надання соціально-правової і психологічної підтримки батькам і постраждалим родичам дітей через бойові дії; розроблення кейс-менеджменту щодо розшуку безвісно зниклих дітей; здійснення комплексу дій розшукового характеру, спрямованих на установлення місцезнаходження останніх; сприяння міжнародному розшуку зниклих дітей у взаємодії з аналогічними за напрямками діяльності міжнародними організаціями; розроблення та подальше впровадження онлайн-інструментів, спрямованих на протидію насильству щодо дітей; здійснення фіксації протиправних дій, у тому числі і воєнного характеру, учинених стосовно дітей; налагодження взаємодії та плідної співпраці з міжнародними партнерами та медіа у напрямі адвокації захисту дітей, потерпілих від насильства тощо [1]. Це лише один приклад діяльності інститутів громадянського суспільства, однак вони є значно ширшими та вагомішими. Упродовж дії правового режиму воєнного стану останні активно здійснюють документування воєнних злочинів. Виходячи з того, що така діяльність є досить складною, а її результативність зумовлена дотриманням правової процедури, вважаємо, що наукова спільнота повинна приділяти суттєву увагу вирішенню питань і визначенню алгоритмів дій інститутів громадянського суспільства щодо документування воєнних злочинів.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Дослідженню окремих аспектів воєнних злочинів, зокрема їх кримінально-правовій характеристиці, присвячені роботи багатьох українських вчених, проведені ще до початку повномасштабного вторгнення. Як свого часу визначили В. Репецький та В. Лисик, до категорії воєнних злочинів можна віднести близько сотні окремих складів злочинів, за умови відповідності їх п'ятьом критеріям, серед яких: 1) учинення їх під час збройного конфлікту та пов'язаність з ним; 2) посягання на норми міжнародного гуманітарного права, шляхом реалізації протиправного умислу; 3) скоєння особами, уповноваженими на віддання наказів; 4) об'єктом посягання, тобто потерпілими від них є особи, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права; 5) учиняються умисно або зі злочинною самовпевненістю [2, с. 122-125]. Своєю чергою М. Піддубна вказала, що під воєнними злочинами слід розуміти винні, суспільно небезпечні, протиправні та карані діяння, що полягають у порушенні встановлених основними принципами міжнародного права *jus cogens*, міжнародним гуманітарним правом правил ведення збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру, злочинність яких визначена актами міжнародного кримінального права [3, с. 99].

Не оминули своєю увагою вітчизняні дослідники й окремі процесуальні та криміналістичні аспекти розслідування воєнних злочинів. Цій проблематиці присвятили свої праці І. Гловюк [4], О. Дуфенюк [5], Р. Степанюк [6], Н. Татарин [7], Р. Тополевський [8], К. Чаплинський [9] та багато інших. Водночас проблематика участі інститутів громадянського суспільства у документуванні воєнних злочинів залишається менш розробленою.

Метою статті є формулювання рекомендацій, яких слід дотримуватися інститутам громадянського суспільства під час документування воєнних злочинів.

Виклад основного матеріалу. Велике значення під час розслідування воєнних злочинів мають джерела криміналістично значущої інформації, адже саме від них або шляхом аналізу останніх, стає можливим визначення напряму розслідування, програмування слідчих та інших процесуальних дій тощо. Як узагальнила О. Дуфенюк, серед таких джерел можливо виокремити чотири основні групи, зокрема: 1) особистісні джерела, які включають в себе показання свідків, потерпілих, підозрюваних, наданих стосовно обставин події; 2) речові джерела, серед яких: матеріальна обстановка місця події або руйнування, виявлена техніка, особисті речі, зброя, бойові припаси, вибухонебезпечні об'єкти, їх фрагменти, трупи людей і тварин, сліди біологічного походження, матеріали та речовини, що засвідчують факти застосування зброї, а також забруднення екосистеми небезпечними речовинами тощо; 3) цифрові джерела, а саме: фото-, відеозаписи, дані електронних, комп'ютерних і телекомунікаційних мереж, дані геолокації засобів, оснащених GPS-маяками, дані з відкритих джерел цифрової інформації тощо; 4) документальні джерела, тобто протоколи, розпорядження, накази, плани проведення військових операцій, замовлення на постачання, особисті документи комбатантів, фінансові документи тощо [5, с. 372]. Безумовно, що найбільш вагомими є

ті первинні джерела, які прямо вказують на обставини вчинення воєнних злочинів. Однак, на нашу думку, у цьому контексті слід приділити вагому увагу інститутам громадянського суспільства, які можуть бути постраждалими від них, а тому – відповідатимуть за своїми характеристиками першій категорії, зважаючи на їхню плідну роботу в зоні активних бойових дій, так і надавати матеріали, які за своїми характеристиками слід буде віднести до джерел другої або ж третьої групи. Тому у встановленні обставин учинення воєнних злочинів досить вагому роль відіграє взаємодія правоохоронних органів з такими формалізованими структурами громадянського суспільства як медіа, громадські організації, благодійні організації тощо.

У роботі з джерелами інформації про воєнні злочини слід брати до уваги, що досить часто виникає потреба у фіксації кримінальних правопорушень, місцем учинення яких є тимчасово окуповані території. Це вимагає застосування нових підходів до документування обставин їх учинення та розслідування. Важливість документування, використання у цьому контексті нових підходів, методик, потребу забезпечення підвищення компетентності відповідних суб'єктів, уже неодноразово зазначали в спеціалізованій літературі. Так, І. Гловюк наголошує на тому, що складність розслідування воєнних злочинів зумовлена великою кількістю недержавних суб'єктів, які здійснюють їх документування. У зв'язку з цим актуалізується потреба забезпечення допустимості зібраних даних у кримінальних провадженнях; вироблення шляхів взаємодії з суб'єктами, які вступають у неї під час розслідування цієї категорії злочинів. Не менш важливим є врахування найкращих практик міжнародних протоколів, серед яких: протокол Берклі, Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті, кодекс Мурад, Стамбульський протокол тощо. Також вчена наголошує на потребі використання можливостей розвідки на основі аналізу відкритих джерел інформації – технологій OSINT (Open Source Intelligence), особливо, коли йдеться про тимчасово окуповані території, удосконалення механізмів цифровізації збирання фактичних даних і збереження доказів та ін. [4, с. 96-97]. Беззаперечно, у забезпеченні всіх цих процесів вагомою є роль інститутів громадянського суспільства.

Деякі вчені взагалі вказують, що документування воєнних злочинів – це справа не тільки національних правоохоронних органів, міжнародних інституцій, але й вітчизняних інститутів громадянського суспільства. Неначе це обов'язок останніх. Виходячи з цього Р. Тополевський констатує, що наразі сформовані різні системи документування інформації про воєнні злочини, окремі з них можуть бути визначені як засіб покращення якості збирання такої інформації. Серед останніх зокрема: 1) міжнародні суб'єкти розслідування, наприклад, міжнародна слідча комісія Ради ООН із прав людини; 2) розслідування, проведені в рамках національних кримінальних процедур; 3) документування воєнних злочинів громадськими організаціями. Зокрема, науковець констатує, що, якщо до завдань правоохоронних органів належить фіксація воєнних злочинів, то завданням, покладеним на інститути громадянського суспільства є демонстрація масштабності злочинів окресленого виду, а також здійснення особистого виміру жертв і потерпілих цих злочинів й охарактеризування останніх [8, с. 279].

Ще однією обставиною, ускладнюючою процес документування воєнних злочинів компетентними представниками сторони обвинувачення є те, що вони не завжди можуть своєчасно прибути на місце події, що зумовлене високою завантаженістю, так і періодом ведення активних бойових дій [6, с. 368-369]. Своєю чергою представники інститутів громадянського суспільства, унаслідок характеру проведених ними дій, можуть випадково виявитися очевидцями воєнного злочину або опинитися на місці події, а за наявності відповідних знань і навичок – навіть зможуть вжити дії, спрямовані на документування такого факту.

Під час вирішення питання про специфіку діяльності інститутів громадянського суспільства щодо документування воєнних злочинів, важливо враховувати той факт, що у перспективі, як правило, слідуватиме стадія їх судового розгляду у міжнародному суді, а тому важливим є дотримання положень чинного кримінального процесуального законодавства під час провадження діяльності такого виду.

Отже, виходячи з чинних нормативно-правових положень, а також специфіки діяльності інститутів громадянського суспільства, вважаємо необхідним зупинитися на рекомендаціях, яких останнім, зокрема громадським організаціям та медіа, слід дотримуватися під час документування воєнних злочинів.

1. Під час проведення будь-яких дій за участю окремих громадян, особливо

цивільних, важливим є отримання від них добровільної згоди про участь в них. Це стосується як отримання їхніх анкетних даних (персональних даних), потреба в яких може бути зумовлена необхідністю, наприклад, їх подальшої передачі правоохоронним органам або іншими чинниками. Це ж стосується також і здійснення фото-, відеофіксації таких громадян. Особливо малолітніх і неповнолітніх осіб, адже згоду на використання даних про них чи фото- або відеознімків останніх, уповноважені надавати виключно їхні законні представники. Така згода має включати в себе і надання особою дозволу на передачу отриманих від них відомостей третім особам.

2. Проведення усіх дій за участю очевидців або потерпілих від воєнних злочинів має відбуватися за умов дотримання заходів особистої безпеки. Безумовно представники інститутів громадянського суспільства певною мірою самі відповідальні за свої дії, а отже, і за забезпечення власної фізичної безпеки. Наразі важливо не піддавати будь-якому ризику третіх осіб, зокрема задля здійснення документування факту вчинення кримінального правопорушення. Людина та її здоров'я є найголовнішими, тому неприпустимо наражати її на небезпеку.

3. При отриманні від свідків, потерпілих від воєнних злочинів інформації щодо фактичних обставин учинення кримінального правопорушення, недоцільно встановлювати всі деталі цього злочину. Слід з'ясувати лише суттєві відомості про учасників події та негайно передавати їх працівникам правоохоронних органів.

4. Категорично забороняється надавати матеріальну підтримку або інші блага в обмін на інформацію про обставини вчинення воєнних злочинів.

5. Важливо враховувати, що кожен факт отримання представником інституту громадянського суспільства інформації про вчинення воєнного злочину, зумовить подальше розслідування цього кримінального правопорушення компетентним працівником органу досудового розслідування. Отже, у майбутньому це може вимагати його участі в проведенні слідчих (розшукових) або інших процесуальних дій за таким фактом. Тому з'ясування усіх обставин воєнного злочину має відбуватися в умовах, максимально наближених до фактично існуючих. Не варто припускати будь-яких припущень, доповнювати власними доводами інформацію, отриману від опитаних осіб. Варто залишатися максимально об'єктивним, без надання обставинам, що відбулися власної оцінки тощо.

6. Будь-яка інформація, отримана представниками інститутів громадянського суспільства, має бути зафіксована у письмовому вигляді, у тому числі цифровому. Саме це допоможе забезпечити об'єктивність зібраних матеріалів та гарантуватиме можливість їх надійного збереження. Важливо при цьому здійснювати верифікацію отриманих даних, у тому числі оцінювати їх у сукупності.

7. Вилучення членами громадських організацій або ж медіа речових доказів, тобто речей і майна, що можуть у кримінальному провадженні набути такого факту, має відбуватися у виключних випадках. Особливо це стосується тих випадків, коли такі предмети зберігаються їхніми власниками або ж особами, які мають до них певне відношення. За умови виявлення таких предметів, вилучати їх потрібно лише у випадках, коли слідчі не мають реальної можливості цього робити або ж за умови їхнього залишення в тих же умовах, вони можуть втратити свої суттєві характеристики.

8. До проведення окремих дій слід залучати відповідних фахівців. Наприклад, особа, яка отримала тілесні ушкодження має бути оглянута медиком. Потерпілий, який отримав психологічну травму, має бути забезпечений психологічною підтримкою та допомогою.

9. Щодо усіх установлених, зібраних і вилучених предметів, у тому числі відомостей, важливо вжити належні заходи збереження останніх. Будь-які відомості про особу, обставини вчинення воєнних злочинів, слід зберігати забезпечуючи їхню конфіденційність. Вилучені матеріальні об'єкти слід належним чином запакувати та продовжити зберігати до моменту передачі слідчим підрозділам. У випадку вилучення великої кількості об'єктів важливо також здійснювати їхнє маркування, задля полегшення подальшого процесу ідентифікації останніх, без потреби відкривання пакунку [10].

Висновки. Громадянське суспільство в Україні впродовж воєнного стану розвивається більш стрімко. Вони залучені не тільки до виконання функцій щодо надання соціальної та психологічної підтримки населення, але й реалізації окремих напрямів правоохоронної діяльності. На підставі узагальнення теоретичних напрацювань вчених, з урахуванням положень чинного законодавства з'ясовано, що досить важливим у документуванні воєнних злочинів інститутами громадянського суспільства є дотримання

правових принципів, а також певних рекомендацій, оскільки зібрані ними матеріали можуть використовуватися під час судового розгляду учинених кримінальних правопорушень у Міжнародному кримінальному суді.

Визначено, що інститути громадянського суспільства, документуючи воєнні злочини, першочергово зобов'язані дотримуватися заходів особистої безпеки і не наражати на небезпеку інших осіб. При отриманні й оцінці інформації про обставини, що свідчать про вчинення воєнних злочинів, важливо залишатися об'єктивними, фіксувати анкетні дані постраждалих і негайно повідомляти про подібні факти органи досудового розслідування. Отримання, використання та подальша передача інформація, отримана від потерпілих або свідків, має здійснюватися лише на підставі добровільної згоди цієї особи на це. Категорично забороняється розголошувати отримані конфіденційні відомості, надавати таким особам матеріальну або іншу підтримку за отриману інформацію. Особливу увагу слід приділяти фіксації установлених фактичних даних, яка має здійснюватися у письмовому вигляді. Вилучення виявлених слідів і речових доказів слід здійснювати лише у виключних випадках, зокрема, за наявності підстав, які засвідчують унеможливлення їхнього збереження за таких обставин, у яких вони зберігалися на момент виявлення.

Вважаємо, що окреслена проблематика потребує подальших досліджень, адже в умовах сьогодення неможна нехтувати можливостями участі громадянського суспільства в життєдіяльності Українського народу, які з-поміж іншого, можуть також сприяти забезпеченню процесу здійснення ефективного розслідування воєнних злочинів та подальшому кримінальному судочинству.

Список використаних джерел

1. Воєнні злочини проти дітей // Всеукраїнська громадська організація «Магнолія». URL: <http://magnolia.org.ua/uk> (дата звернення: 06.08.2023).
2. Репецький В. М., Лисик В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. *Альманах міжнародного права*. 2009. № 1. С. 120-125.
3. Піддубна М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 40 (2). С. 98-101.
4. Гловюк І. В. Кримінальне провадження щодо воєнних злочинів: виклики та відповіді. *Право України*. 2023. С. 85-100. URL: <https://doi.org/10.33498/loou-2023-05-085>.
5. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №4. С. 369-374. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88>.
6. Степанюк Р. Л. Деякі питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 368-371.
7. Тополевський Р. Б. Порушення прав людини та воєнні злочини за Римським статутром Міжнародного кримінального суду внаслідок агресії РФ: особливості документування громадськими правозахисними організаціями. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану*: зб. матеріалів доп. учас. наук. семінару (м. Львів, 23 червня 2023 р.). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 277-280.
8. Татарин Н. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 40-44.
9. Чаплінський К. О. Координація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах військового часу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спеціальний випуск № 2 (121). С. 89-95. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-89-95>.
10. Євроюст, Міжнародний кримінальний суд. Документування міжнародних злочинів і порушень прав людини для притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що їх вчинили. 2022. 76 с. <https://doi.org/10.2812/07025>.

Надійшла до редакції 09.11.2023

References

1. Vseukrayins'ka hromads'ka orhanizatsiya «Mahnoliya». Voyenni zlochyyny proty ditey [War crimes against children]. URL: <http://magnolia.org.ua/uk> (access date: 08/06/2023). [in Ukr.].
2. Repets'kyu, V. M., Lysyk, V. M. (2009). Ponyattya ta oznaky voyennykh zlochyyniv [Concepts and signs of war crimes]. *Al'manakh mizhnarodnoho prava*. №1, pp. 120-125. [in Ukr.].
3. Pidubna, M. V. (2016). Voyenni zlochyyny v kryminal'nomu pravi Ukrayiny [War crimes in criminal law of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Pravo*. № 40 (2), pp. 98-101. [in Ukr.].

4. Hloviuk, I. V. (2023). Kryminal'ne provadzhennya shchodo voyennykh zlochyniv: vyklyky ta vidpovidy [Criminal proceedings for war crimes: challenges and answers]. *Pravo Ukrainy*. №5, pp. 85-100. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2023-05-085> [in Ukr.].
5. Dufeniuk, O. M. (2022). Rozsliduvannya voyennykh zlochyniv: lohystychni, kryminalistychni ta sudovo-medychni pytannya. [War crimes investigation: logistics, forensic science and medical issues]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. № 4, pp. 369-374. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88> [in Ukr.].
6. Stepaniuk, R. L. (2022). Deyaki pytannya tekhniko-kryminalistychnoho zabezpechennya rozsliduvannya voyennykh zlochyniv [Some issues of technical and forensic support for the investigation of war crimes]. Suchasni tendentsiyi rozvytku kryminalistyky ta kryminal'noho protsesu v umovakh voyennoho stanu [*Modern trends in the development of criminology and the criminal process in the conditions of martial law*]: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, November 25, 2022). Kharkiv : KhNUVS. P. 368-371. [in Ukr.].
7. Topolevs'kyi, R. B. (2022). Porushennya prav lyudyny ta voyenni zlochyny za Rym's'kym statutom Mizhnarodnoho kryminal'noho sudu vnaslidok ahresiyi RF: osoblyvosti dokumentuvannya hromads'kymy pravozakhysnymy orhanizatsiyamy [Violations of human rights and war crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court as a result of the aggression of the Russian Federation: peculiarities of documentation by public human rights organizations]. Konstytutsiyni prava i svobody lyudyny ta hromadyanyna v umovakh voyennoho stanu [*Constitutional rights and freedoms of a person and a citizen under martial law*]: zb. materialiv dop. uch. nauk. seminaru. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. P. 277-280. [in Ukr.].
8. Tataryn, N. M. (2022). Osoblyvosti orhanizatsiyi rozsliduvannya voyennykh zlochyniv. [Peculiarities of the organization of the investigation of war crimes]. Suchasni tendentsiyi rozvytku kryminalistyky ta kryminal'noho protsesu v umovakh voyennoho stanu [*Modern trends in the development of criminology and the criminal process in the conditions of martial law*]: materialy mizhnar. Nauk.-prakt. Konf. (Kharkiv, November 25, 2022). Kharkiv : KhNUVS. P. 40-44. [in Ukr.].
9. Chaplyns'kyi, K. O. (2022). Koordynatsiya vzayemodiyi slidchykh ta operatyvnykh pidrozdiliv Natsional'noyi politysiyi Ukrainy pid chas rozsliduvannya kryminal'nykh pravoporushen' v umovakh viys'kovoho chasu [Coordination of the interaction of investigative and operative units of the National Police of Ukraine during the investigation of criminal offenses under martial law]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Spetsial'nyy vypusk № 2 (121), pp. 89-95. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-89-95> [in Ukr.].
10. Yevroyust, Mizhnarodnyy kryminal'nyy sud. (2022). Dokumentuvannya mizhnarodnykh zlochyniv i porushen' prav lyudyny dlya prytyahnennya do kryminal'noyi vidpovidal'nosti osib, shcho yikh vchynyly [Documenting international crimes and violations of human rights in order to prosecute the perpetrators]. 76 p. URL: <https://doi.org/10.2812/07025> [in Ukr.].

ABSTRACT

Victoria Pylyp. Participation of Ukrainian civil society institutions in war crimes documentation. Institutions of civil society play an important role in the life of Ukrainian society during martial law. They took on the functions of social and psychological support for the victims. They also take an active position in documenting the armed aggression of the Russian Federation. War crimes have been the subject of research by many scientists, but the problem of the participation of civil society institutions in documenting war crimes has not yet been investigated. Therefore, the article reveals the features and possibilities of participation of civil society institutions in the direction of documenting war crimes.

In particular, the recommendations that civil society institutions should follow when documenting war crimes are defined. Among them are the observance of personal safety measures, the prevention of exposure to the danger of others. It is emphasized that when receiving and evaluating information that indicates the commission of war crimes, it is important to remain objective, record the personal data of the victims and immediately report such facts to the pre-trial investigation. It is noted that it is strictly forbidden to disclose received confidential information or personal data without the consent of the person who provided them. It is indicated that it is important to store the received information in written and digital form.

It is justified that the removal of objects and items that can acquire the status of physical evidence should be carried out only in exceptional cases. At the same time, it is important to properly pack and store such items. If a large number of them are removed, they must be marked.

In the article, the author emphasizes the importance of observing the provisions of the current legislation of Ukraine during the documentation and investigation of this category of criminal offenses.

Keywords: *civil society, war crime, principle, interaction, documentation, pre-trial investigation, victim, public organization.*